

LÁNCZAVAZÁS, KÖZMUNKÁVAL ZSAROLÁS ÉS TOLLHEGY A KÖRÖM ALATT

HOGYAN LEPEZHETED LE A
VÁLASZTÁSI CSALÁSOKAT?

2018. április 8-át követően heteken át a közvélemény napirendjét uralták **a választás tisztaságával kapcsolatos beszámolók, vélelmek és feltárások**. A közösségi médiában is jelentős tartalomgenerálás zajlott a választási csalásokkal kapcsolatban, és a bizonyíték vagy jogi megalapozottság nélküli „bizonyítások” népszerű tartalomnak bizonyultak. Ugyanakkor a választások napján bekövetkező esetleges csalások nem a 2010 utáni magyar politikai rendszer sajátosságai, még akkor sem, ha a választási rendszer átalakítását követő intézményi feltételek nem biztosítják a választások tankönyvi, rendeltetésszerű lebonyolítását.

Az IDEA Intézet alábbi rövid kiadványában **a közvéleményt leginkább foglalkoztató, tipikus – szavazás közbeni, illetve a szavazókörben vagy épp a szavazatszámolás előforduló – csalásokat** mutatja be. Az intézet kisokosával arra törekszik, hogy segítséget nyújtson **az esetleges csalások kivédéséhez és leleplezéséhez**; hogy a csalások a jövőben ne csak megelőzhetőek, hanem szabad szemmel is jól láthatóvá váljanak, és az állampolgárok – köztük a szavazóköri delegáltakkal – maguk is megállapíthassák a visszaélések gyanúját. Hangsúlyozzuk, hogy összeállításunkban **azokra a tipikus csalásokra térünk ki, amelyek már a szavazás megkezdését megelőzően megszülethetnek, és egészen a szavazatszámolás befejezéséig fennállhatnak**.

Az IDEA Intézet kisokosa tehát nem csupán a szavazatszámolóknak, hanem a választás napján „kizárólag” szavazóként résztvevő állampolgároknak is segítséget jelenthet. További célunk a kiadvánnyal, hogy a közérthető megfogalmazás révén mindenki kézzel fogható információkkal rendelkezzen – a többi közt – azt illetően, **mire kell figyelni többek között a szavazólapoknál, egy láncszavazás lefűlésekor, a szavazóköri delegáltak kölcsönös kontrolljánál, a mozgóurnás visszaéléseknél, a közmunkások esetleges befolyásolásakor, vagy épp a szavazólapokkal való visszaéléseknél, szavazatszámolásnál**.

Figyelem! Az alábbi példák kivétel nélkül megtörtént esetek!

Intézetünknek ugyanakkor az nem célja, hogy növeljük az állammal, annak szerveivel vagy képviselőivel kapcsolatos bizalmatlanságot, így kizárólag olyan csalásokat veszünk végig, amelyek tehát tipikusnak számítanak.

Alvó delegált nem delegált!

Szavazóköri delegáltnak lenni embert próbáló feladat. Elkötelezettség és kitartás szükséges hozzá – nem utolsó sorban pedig fejelem és fejelem. Kulcsszereplői a választás

tisztaságának és megőrzésének. Mindezt úgy kell biztosítaniuk – itt jön a munka embert próbáló jellege –, hogy bár a szavazás 6:00-kor kezdődik, nekik legkésőbb 5:30-kor már meg kell jelenniük, és egészen az esti urnazárásig jelen kell lenniük.

Fontos feladata a szavazóköri delegáltaknak a szavazás folyamatának biztosítása mellett, hogy egymást is állandóan szemmel tartsák, és ellenőrizzék. Ennek érdekében **csak a legszükségesebb esetekben hagyhatják el a szavazókört** – például étkezési és egyéb szükségleteik esetén. Éppen ezért **nem szerencsés a szavazóköri delegáltat például telefonon keresni**, azt ugyanis kizárólag a szavazókörön kívül veheti fel, addig viszont a feladatkörök felügyelet nélkül maradnak. Viszont éppen ezért gyakori, hogy a csalásban érdekelt fél többször telefonon „zaklatja” a másik delegáltat a nap folyamán.

Senki ne csinálja ugyanazt hosszan!

Fontos, hogy a szavazás során **rotálódjanak a feladatok, egyik delegált se végezze ugyanazt a munkát túl hosszú ideig.** Egyrészt a monotonitás miatt, másrészt, ha **például ugyanaz az ember kezeli a szavazás teljes ideje alatt a névjegyzéket, nem csak azt fogja tudni kik szavaztak, hanem azt is, kiknek kellene még** – már amennyiben a delegált elkötelezett pártszimpátiával bír, és szándékában áll ezt tudnia. Így válhat **könnyen mobilizációs eszközzé a névjegyzék.** Látható tehát, hogy egy-egy kisebb település esetén nem feltétlen szükségesek (il)legálisan létrehozott adatbázisok a potenciális szimpatizánsokkal, elég, ha a (párt)delegált ismeri a helyi viszonyokat, a helyiek pártpolitikai hovatartozását.

Nem ritka eset az sem – különösen egy kistelepülés polgármester-választása esetén –, hogy a jelöltek vagy köreik „helyzeteket teremtenek” a szavazás során. Ez például megnyilvánulhat olyan gesztusokban, hogy a háromszori étkezés lehetősége mellett **a polgármester további 2 óránkénti „terülj, terülj asztalkámot” szervez.** Aki él ezzel a lehetőséggel, az nyilván arra az időre felfüggeszti a munkáját, és elhagyja a szavazókört, a kontroll pedig ismételten lazul.

Miért kell megszámolni reggel a szavazólapokat?

Anélkül, hogy egyetlen jegyzővel szemben is bizalmatlanságunkat fejeznénk ki, **előfordult már a választások során, hogy egy adott szavazókörbe 1000 szavazólap járt volna** – a mindenkori mennyiségbe beleértendő a rontás esetén igényelhetők is –, **de a jegyző csak 900 darabot juttatott el.** Mint arra később kitérünk, **a hiányzó 100 darab sem „vész el”, általában azoknak egy része vagy egésze kitöltve bekerül napközben az urnába.** Ezt elkerülendő **szükséges a reggeli leszámolás.**

Továbbá **mindig elégséges 100 darab szavazólapot** – a szavazás során – a szavazóköri delegáltaknak **maguknál tartaniuk** arra esetre, ha felgyorsulna a voksolás, és sokan érkeznének a szavazókörbe. A maradék mennyiséget pedig **minden delegált számára jól látható módon, az urnától és a munkafolyamattól távol kell tárolni.**

Nagyon fontos tudni ugyanis, hogy ha a szavazás végén több kitöltött érvényes szavazólapot találnak az urnában, mint ahányan aláírták a névjegyzéket, a többletszámot minden indulótól vagy párttól levonják. Például: ha 1000-en vannak a névjegyzékben, de abból csak 900-an voltak szavazni, ennek ellenére mégis 1000 szavazatot számolnak meg a nap végén, úgy a plusz 100 darab voksot minden egyes párttól levonják. „Haszna” ennek a típusú csalásnak, **hogy az egy adott pártra leadott plusz száz szavazattal az a párt a levonás után szinten marad, nem veszít szavazatot, míg a többi párt egyenként épp 100 vokssal kap kevesebbet.**

Legendák és szavazólapok

A szájhagyományok visszatérő, legendás csalásgyanúja a **szavazólap pecsétjének színe.** Pedig erre vonatkozóan **nincs előírás, lehet fekete, lila vagy akár kék is.** De a szavazólap átvételekor ellenőrizzük annak meglétét. Ahogyan **el lehet felejteni az „eltűnő tintára”** vonatkozó összeesküvés-elméleteket is, hiszen szavazáskor **mindenki használhatja a saját tollát** – legyen az bármilyen színű.

Ugyancsak bizonytalanok az állampolgárok azt illetően, **érvényes-e az a szavazólap, amelyik sérült** (pl. ha eltépődött), **vagy az, amelyre a szavazó valamit ráírt** (pl. „Hazaáruló XY”), **vagy rárajzolt** (például virágot). **Igen, valamennyi olyan szavazólap, amelyen egyetlen párt vagy jelölt mellett található kereszt a körben, érvényes.** Legyen akár bokkrétával, vagy anélkül.

Szintén rendre előforduló kérdés, **lehet-e a fülkében kitöltött szavazólappal szelfizni, majd azt feltölteni a Facebookra? Lehet**, de aki így jár el, annak tudnia kell, tetteivel szemben kifogással lehet élni, választási jogorvoslatra nyújt lehetőséget. Igaz, a következmény általában kimerül annyiban, hogy az illetőt elmarasztalják.

Közmunkások irányított szavaztatása

Visszatérő és érzékeny téma a közmunkások szavazása, szavaztatása vagy éppen „zsarolása”. Előre kell bocsátani, bárki, aki – akár a közmunkások révén – láncszavazást kíván lebonyolítani, vagy éppen valamilyen indíttatásból kontrollálni akarja a szavazási magatartást, **csak és kizárólag igazán megbízható egyének segítségével tudja ezt megtenni.** A megbízható ez esetben olyan személyt is jelölhet, **aki nem mer ellenkezni a részvétellel szemben, vagy még csak tudatában sincs annak, hogy akár ő maga is képes lenne mindezt leleplezni.** Azaz nincs tisztában a jogaival és lehetőségeivel. **Szemben az általánosan elterjedt „közmunkások irányított szavaztatása” mítosszal, leginkább a legrosszabb helyzetben vagy legkevésbé informáltak esetében lehetséges a nyomásgyakorlás.**

A közmunkások ellenőrzésének több módja lehetséges: (1) van, hogy a „megrendelői” oldal azt kéri, az illető ne kérjen borítékot, és a szavazóköri delegáltak felé mutatva dobja be az urnába a szavazólapját. Képzeljünk el egy kis települést: **az adott párt delegáltja egyrészt tudja ki a közmunkás a településen (vagy személyes tudása, vagy ez az információ előzetesen eljut hozzá listaszerűen), másrészt azzal is pontosan tisztában van, hogy ilyen esetben feladata a szavazatot ellenőrizni, ergo észrevétlenül és ellenőrizetlenkiderül, az adott közmunkás „rendben elvégezte-e a feladatát”.**

További (2) ellenőrzési mód, **hogy mielőtt a közmunkás belépne a szavazókörbe, átadnak neki egy telefont, hogy lefényképezze a szavazatát, majd a voksolást követően a telefont visszaadja a „megrendelői” oldal képviselőjének.**

De az sem ritka (3), **hogy a közmunkást arra „kérik”, ne menjen be a fülkébe, hanem a beavatott szavazóköri delegált számára látható módon húzza be a keresztet.**

Azok az állampolgárok, akiket ilyen módon presszionálnak – függetlenül, hogy közmunkások vagy sem – sokszor nincsenek tisztában azzal, hogy rontott szavazólap esetén van lehetőségük újat kérni. Azaz például, ha lefotózza szavazólapját úgy, ahogyan

azt kéri, majd **a fotó elkészülte után érvénytelenné teszi, kérhet egy újat, amelyet aztán pártpreferenciájának megfelelően tölthet ki** – igaz, ha a szavazóköri delegált beavatott, megvan az esélye, hogy önálló akarata következtében lelepleződjön. És arra is van módja, hogy **a fotózás után, de még az urnába dobás előtt érvénytelenné tegye a szavazólapot** (például behúz még egy keresztet valamelyik párt mellé), így hiába a megrendelői igény, a szavazata kárba vész majd.

Hangsúlyoznunk kell: ezekre az irányított szavaztatásokra leginkább csak kistelepüléseken van lehetőség, illetve alulinformált állampolgárok esetében. A közmunkások megszervezése és ellenőrzésük többszereplő körülményeként, illetve beavatását igényli, így erre nagyobb településeken kevésbé van mód.

A láncszavazás lebuktatása

A láncszavazás mint gyakori csalás lebuktatása logisztikai felkészültséget követel. Egyrészt, mert **ilyen esetben gyakori a szavazók szállítása**; másrészt mert **a szavazólap szavazókörön kívül történő átnyújtása általában ugyanannak az embernek történik**; harmadrészt, mert **az érintett szavazók útja a voksolás után gyakran ugyanahhoz a közelben lévő helyhez vezet**. Vagyis, az ilyen típusú csalás lebuktatásához folyamatosan és több mindenre kell figyelni, ami meglehetősen nagyfokú szervezettséget kíván. Ezért is van, hogy **láncszavazás esetén viszonylag ritka a lebukás**.

Gyakori viszont abban az esetben, amikor a szavazókörbe újra és újra visszatér egy illető, mint segítő. Köztudott ugyanis, hogy az idősebb állampolgárok kérhetnek segítséget, a legtöbb esetben a házastársukkal együtt szavazhatnak. Csakhogy **előfordulhat, hogy a segítő nem a valós házastárs, és ez fel is tűnhet a szavazóköri delegátnak például, ha az illető sokadszorra tér vissza más-más emberrel**. Ilyen esetben biztosak lehetünk abban, hogy **akinek segít, az is egy „hozott ember”, aki nem szavazott volna, ám mobilizálták**. Meg kell jegyezni, ha ez a sajátos segítő szándék bárkinek feltűnik, jelezheti a delegátnak, akik az esetről jegyzőkönyvet vesznek fel. Ha más nem, annyi mindenképp elérhető, hogy az érintett segítőt ezáltal eltüntetik a „segítői” rendszerből.

„Játék” az urnákkal

Kétféle urnával találkozhatnak a választók: a szavazókörök jelentős részében műanyaggal, ritkán esetben papír urnával. **Fontos, hogy a megtelt urnát a cserét követően minden esetben le kell zárni,** és – mivel a ragasztószalag felbontása semmibe nem telik – **a lehető legmesszebb kell tenni, hogy senki ne férhessen hozzá, még a delegáltak közül se.**

Mozgóurnás szavazás esetén különösen figyelni kell arra, hogy ne maradjanak a delegáltaknál a fel nem használt szavazólapok. Lehetőleg **a mozgóurna – pontosabban a delegáltak – visszaérkezése is történjen meg minél hamarabb, hogy a lehető legkevesebb időt töltsék távol a szavazókörtől.** Nem szerencsés tehát engedni a velünk lévő, esetleges más párt által delegált kísértésének, és például „beugrani egy sütire” útközben.

Mozgóurnás szavazáskor egyébként meglehetősen gyakran sérül a választás titkosságának elve. Olyannyira, hogy mondhatni, ezt csupán minimalizálni lehet.

Utolsó félóra

Ha azt látjuk, hogy egy szavazókörben az utolsó, részvételre leadott jelentéskor 420-an szavaztak, majd a végén 800 szavazólap/aláírást jegyzőkönyveznek, okkal feltételezhetjük, hogy az utolsó pillanatokban urnába tömködés és/vagy illetéktelen aláírás történt.

Éppen ezért **a számolásnál már csak egy fontosabb időszak van, az utolsó fél óra.** Ez az a sáv, amikor – különösen azokon a kistelepüléseken, ahol nincs meg eleve az alapos kontrollhoz szükséges mennyiségű delegált – „megugorhat” a szavazók és ezáltal a szavazatok száma.

A számolás és a kölcsönös kontroll

Gyakori, hogy **mielőtt megkezdődik a számlálás,** egy „jól felkészített” delegáltak „eszébe jut”, mindenki igyon még egy kávét, látogassa meg a mosdót, „hiszen közben nem lehet”. Sokan ilyenkor **elkövetik azt a hibát, hogy kimennek, és felügyelet nélkül hagyják a benmaradó delegáltakat.** Ilyen esetben kerülhetnek az urnába plusz szavazólapok és a névjegyzékbe az aláírások.

Sajnos – különösen kisebb településeken – szintén elég gyakori, hogy az egész napos, ténylegesen embert próbáló munka után a delegáltak egy része számolás előtt hazamegy, és ebben a szándékában megerősítik a helyszínen maradó delegáltak. Vagyis, ha elhangzik az a mondat, hogy „menjen csak nyugodtan haza, mi már ezt megszámloljuk”, eggyel több oka van az illetőnek arra, hogy maradjon.

A számolás első lépése a névjegyzékben lévő aláírások számának rögzítése a jegyzőkönyvbe. Ha ez megtörtént, a fel nem használt és rontott szavazólapokat külön kell tenni. Csak ezt követően történik az urnanyitás és a kiborítékolás.

Mindig a mozgóurnás szavazatokkal kell kezdeni, megkeresni bennük az ellenőrző lapot, majd – a titkosság érdekében – a voksokat össze kell keverni a szavazókörben lévő két urna tartalmával.

A kiborítékolás során is figyelni kell, ugyanis előfordulhat, hogy egy „beépített” szavazatszámoló – mivel látja, hogy a borítékban nem az általa preferált pártra leadott szavazat van – „benne felejt” a szavazólapot a borítékban. Tehát érdemes az üres borítékokat is átnézni a kibontásokat követően.

Ezután javasolt tornyokat állítani. Első oszlopban az érvényes szavazatokkal, a másodikban az érvénytelenekkel, harmadikban a bélyegző nélküliekkel (ezek gyakorlatilag érvénytelenek, az ilyenek számát a jegyzőkönyvben külön fel kell tüntetni), negyedikben a vitatottakkal. Az eljárást az utóbbiak eldöntésével kell folytatni. Ha ez megvan, jöhetnek az érvénytelenek, ezeknek a hátuljára kell ráírni az érvénytelenség okát. Ha ezzel is végeztünk, az érvénytelen oszlopot tegyük távolabb a számolás helyétől, de jól látható helyre.

Az érvényes voksok esetén a helyes eljárás, ha pártonként létesítünk tornyokat! S a kulcs, hogy a számolást mindenkinek lássa, azaz az oszlopokat pártonként, és egymás előtt számoljuk le. Semmiképpen sem szabad „csücskösen”, azaz csücsöknél összefogott lapokat számolni.

Ne felejtsük! Nem elég egyszer átszámolni az egyes pártokra jutó szavazatokat, legalább kétszer stimmelnie kell az adatoknak.

A szavazatszámolóknak egymást is figyelniük kell. Például ne legyen senki kezében vagy környékén toll – kivétel ez alól a jegyzőkönyv-vezető –, ugyanis előfordult korábban, hogy számlálás közben még egy kereszt került a szavazólapra, s vált ezáltal érvénytelenné. Extrém

eset, de szintén megesett, hogy egy hosszú köröm alá tollhegyet rögzítettek, amellyel tulajdonosa számolás közben érvényteleníteni tudta a szavazólapokat.

Valamennyi példából látszik, a hangsúly a folyamatszerűsége van. **Tilos porciózni, azaz az érvényes szavazólapokat szétosztani!** Minden esetben pártonként kell számolni, és valamennyi szavazatszámoló által! Egy számlálónak sem feladata az eredménnyel foglalkozni, sokkal inkább **a körülményekre kell figyelnie**, ahogyan a voksok megszületnek.

Számolást követően az eredményt jegyzőkönyvbe rögzítik, **majd a szavazólapokat kötegelik.** Ez utóbbi jelentősége annyi, hogy úgy kell összecsomagolni a szavazólapokat, hogy abba se be-, se kivenni ne lehessen, se pedig összekeverni azokat a számolást követően.

Az IDEA Intézet rövid kiadványában a közvéleményt leginkább foglalkoztató, tipikus – szavazás közbeni, illetve a szavazókörben vagy épp a szavazatszámolásakor előforduló – csalásokat mutatta be. Az intézet kisokosával arra törekedett, hogy segítséget nyújtson az esetleges csalások kivédéséhez és leleplezéséhez. Hangsúlyozottan nem volt célunk sem a mindenkori delegáltakkal, sem pedig az állammal kapcsolatos bizalmatlanság növelése, példáink az életből, sokévtényi tapasztalatból és jogorvoslati esetekből táplálóztak. A választás tisztaságának megőrzéséhez nemcsak az azt felügyelő állampolgárok, hanem mindenki hozzá tud járulni, kisokosunkkal célunk az ehhez szükséges tudás szélesítése volt.

IDEA INTÉZET

1083 BUDAPEST
BAROSS U. 119/A
INTEZET@IDEAINTEZET.HU
WWW.IDEAINTEZET.HU
FACEBOOK.COM/IDEAINTEZET

